

Cæsar cum extremo superiore anno XIV. Kal. Jan. Lilybæum ab urbe pervenisset, atque a Lilybæo in Africam VI. Kal. Jan. confcendisset, hujus demum anni initio bellum Africanum aggressus est cum Scipione, Catone, & Juba rege.

M. Cicero S. D. Cn. Plancio.

IV. 14. *Binæ a te accepti*] Jam Cicero in urbem revertetur, in gratiam cum Cæsare redierat: quanquam illum in Italiam venientem non viderat, ut ipse scribit ad Cassium, Terentiam uxorem repudiavit, Publiam alteram duxerat. Respondet hac epistola Plancio Corcyræ exulanti, qui gratulatus erat Ciceroni, & quod Cæsare ei veniam dedisset, & quod alteram uxorem duxisset. Scripta videtur dum Africanum bellum gerebatur: quia ait, *ut ea que partim jam adsum, partim impendent, moderate seramus. Quod est difficile in hujusmodi bello, cuius exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera servitutem.*

M. Cicero M. Terentio Varroni S. D.

IX. 1. *Ex iis literis*] Varto videtur Roma abfuisse aliquandiu: cum autem adventus ejus appropinquare diceretur, Cicero scriptis ad eum hanc epistolam, postquam venit in urbem: quia ait, *me scire, postquam in urbem venerim. Item per bellum Africanum: quod intelligitur, cum ait, video sperare debere, si te viderim, & ea que premantur, & ea que impendant, me facile transitarum. Cupit cum eo congedi, sive in Tusculano, sive in Cumano, sive Romæ.*

M. Cicero S. D. C. Caffio.

XV. 15. *Esti uterque nostrum*] C. Caffius Brundisii morabatur, ut scribit paulo post. Se reliquisse arma ait, & in gemitu Italæ, & in urbis miseris querelis versari. Prostrasse, ut Cæsarem in Italia videret, nec potuisse. Scripta est per bel-

lum Africanum: quia ait, *utrumque autem possum esse adhibere in celeritate vitiorum. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia, quam etiam Achaja. Id est, priore anno, Cæsare e Ponto per Asiam & Græciam decedente, & veniam omnibus dante.*

Cicero Domitio S. D.

VI. 22. *Non ea res me deterruit*] Consolatur Domitium Cicero de everfa republica, polliceturque ei operam suam, quantum in re ei prodesse possit. De bello, quod gerebatur, nescio quid intelligere videtur, cum ait, *Hæc quanquam nibilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora. Videtur item Romæ esse, ex epistola.*

M. Cicero S. D. Cn. Plancio.

IV. 15. *Accepti potestates*] Consolatur iterum Plancium de exilio. Scripta est multo post alteram ad eundem Plancium, quia ait, *sed tamen estis antea scripsi que existimavi scribi oportere.*

M. Cicero L. Planco S. P. D.

XIII. 29. *Non dubito*] Satis constat hanc epistolam scriptam esse post bellum Alexandrinum a Cæsare superiore anno confectum. Videtur autem Plancus esse cum Cæsare in bello, Africanone, an Hispaniensis? Africano certe, in quo, auctore Oppio, fuit, cum Romæ per bellum Hispaniensis fuerit, ex Philippica II. ubi ait M. Antonium ex itinere Romam revertisse, ne L. Plancus prædes suos venderet. Commendat ei hereditatem Capitonis apud Cæsarem.

M. Cicero S. D. A. Torquato.

VI. 1. *Esti ea perturbatio*] A. Manlius Torquatus cum pro Pompeio contra Cæsarem stetisset, hoc tempore exulabat Athenis. Eum igitur Cicero consolatur. Scripta est hæc epistola quo tempore bellum Africanum gerebatur: quia ait, *cumque omnium bellorum incerti exitus sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse*

se perspicio, quod quidem se junctum sit ab omnium incertis: ab altera te ipsum nunquam timuisse certo scio. Item, Hoc vero tempus quo exanimati omnes & suspensissimi sumus, hoc moderatioris animi ferre debes, quod & in ea urbe ei, ubi nata & alta est ratio ac moderatio vite. Item, Et habes Ser. Sulpicium, quem semper unice dilexisti: qui Sulpicius tunc Achajæ præerat, cum bellum in Africa gerebatur. De Cæsare ita ait, nec enim is, qui adhuc in te insistit, quam tua dignitas postulat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati.

Cicero Allieno Procos. S. D.

XIII. 78. *Democritus*] Allienus prætor erat in Sicilia, ut apparet ex epistola sequenti, atque dum bellum Africanum gerebatur, ut scribit Oppius de bello Africanico, in his verbis, *deinde Allieno prætori, qui Siciliam obtinebat, de omnibus rebus præcipit, & de reliquo exercitu celeriter impotendo.*

Cicero Allieno Procos. S. D.

XIII. 79. *Es te scire arbitror*] Eodem tempore scripta videtur quo superior: quia ait, *C. Avianus in Sicilia est.*

M. Cicero S. D. A. Torquato.

VI. 3. *Superioribus literis*] Et hæc etiam Africano belli tempore scripta: quia ait, *quotidie aliquid audimus verum eorum. Item, quem exitum acies habitura sit divinare nemo potest. Item, nibilo te nunc majore in discrimine esse, quam quemvis aut eorum qui discesserint, aut eorum qui remanserint. Alteri dimicant, alteri victorem timeant. Superiores literas intelligit eas, quarum initium est, *Esti ea perturbatio.* Quibus se eum consolatum esse ait. Cicero adhuc Romæ est, Torquatus Athenis.*

M. Cicero S. D. L. Messinio.

V. 21. *Grata mihi*] Romæ scripta est belli Africano tempore: quia ait, *me nulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio re-*

rum Africanarum. Videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen.

Cicero Thoranio S. D.

VI. 21. *Esti cum hæc ad te*] Extremo hoc bello scripta videtur: quia ait, *appropinquare exitus hujus calamitississimi belli, aut aliquid actum & confectum, cum hæc scriberem, videbatur. Quanquam de Hispaniensis bello potest etiam intelligi. Consolatur eum de exilio.*

Cicero Thoranio S. D.

VI. 20. *Dederam*] Scripta est triduo post superiorem, in qua illum se tum consolatum esse ait. Adventum Cæsaris intulit, cum ait, *non est quod te adveniens tibi offerre gelatus, item, quod si recipiet ille se, ad tempus aderis.*

M. Cicero S. D. A. Torquato.

VI. 4. *Novi, quod ad te*] Hoc eodem tempore scripta est, quia ait, *cum hæc scriberem, aliquid iam actum putabam, non quod ego certo scirem, sed quod non difficultis erat conjectura. Item, equidem quod nos Romæ sumus, miserimum duco. De Cæsare autem scribit hoc modo, ejus enim qui tardior in te levando fuit, non est mihi dubia de tua salute sententia. Torquatus autem adhuc erat Athenis: quia ait, reliquum est quod te angat, quod ab his tandem a tuis. Item, Servium discessisse Athenis molesto tuli.*

Cicero Varroni S. D.

IX. 2. *Caninius, idem tuus*] Agit cum Varrone, quemadmodum convenire possint. Rationem affert cur Romæ sit, non autem ab sit, ut ille. Extremo Africano bello scripta est: quia ait, *confeso laudandum tantisper ibidem, dum deservissent ista gratulatio, & simul dum audiamus quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim esse existimo. Cæsar a. d. XI. kal. April. in acie contra Scipionem constitit. Oppius lib. V.*

Cicero Varroni S. D.

IX. 3. *Etsi quid scriberem*] Agit de conveniendo illo. Videtur autem esse adhuc in urbe, quia ait, *scribam, quod te velle puto, me ad te cito esse venturum, est vide queso satisne rectum sit, nos hoc tanto incendio civitatis in istis locis esse.*

Cicero Varroni S. D.

IX. 4. *Πρόσθετο*] De conveniendo illo item agit: quia ait, *tu si minus ad nos, nos accurremus ad te.*

Cicero Varroni S. D.

IX. 5. *Mibi vero ad Non.*] De conveniendo illo etiam agit: quia ait, *mibi si spatium fuerit in Tusculano ante Non. veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum.*

Cicero Varroni.

IX. 6. *Canninius noster*] Scripta est quo tempore Cæsar, confecto bello Africano, Romam redibat: quia ait, *ne qua venturus sit sciri.* Hirtium familiarem Cæsaris secum Romæ esse significat.

Cicero Varroni S. D.

IX. 7. *Cænabam apud Sejum*] Agit item de adventu Cæsaris: quia ait, *quando, qua, quo, nihil adduc scimus.* Item, *advenerat Dolabella: eum puto magistrum fore.* Fuit autem in Africa Dolabella cum Cæsare, auctore Plutarcho, Cicero in secunda Philippica. Præcessit autem Cæsarem. Itaque ad Attic. ait, *Ego nisi Tironem Dolabella obviam.* Quod autem ait, *nonnulli dubitant an per Sardiniam veniat, idem est apud Hirtium, qui ait Cæsarem Romam per Sardiniam venisse.* Item, *non desino apud istos qui nunc dominantur caninare.* Agit de conveniendo eo.

M. Cicero Papirio Pato S. D.

IX. 16. *Deleaverunt*] Nondum Cæsar

redisse Romam videtur: quod intelligitur ex his verbis, *Hec ad illum cum reliquis actis perseverant.* Ita enim ipso mandavit. Item in urbe ipsum esse apparere, quod ait, *Hirtium & Dolabellam dicendi discipulos habeo, caninam magistrat.* Pato enim te audisse, illos apud me declamitare, me apud illos canitare.

M. Cicero Volumnio S. D.

VII. 32. *Quod declamationibus*] Eodem tempore scripta est, cum adhuc esset in urbe. Meminit enim declamationum, meminit item Hirtii, Dolabellæ, Cassii, discipulorum. Inquit prætetea, *quoniam venies, ut ipse intelligo, in maximum quasi confusum occupationum, quas si, ut volumus, exceperimus, ego vero multam salutem & fore dicam & curie.*

M. Cicero Papirio Pato S. D.

IX. 18. *Cum essim otiosus*] Cicero jam Roma exierat. Quod se facturum indicaverat superioribus epistolis. Erat autem in Tusculano apud Hirtium, quia ait, *cum essim in Tusculano.* Item, *ego me hic Hirtiano jure delecto, cænas significans Hirtianas.* Scripta est quo tempore Cæsar redibat ex Africa: quia ait se misisse discipulos obviam Cæsari venient. Dii autem in expectatione fuit adventus Cæsaris: nam qui Id. Jun. Uticæ confendit, nonnisi vii Kal. Sext. Romam pervenit. Oppius lib. V.

M. Cicero S. D. A. Torquato.

VI. 2. *Peto a te*] Eodem tempore scripta est, quo superior, quod & ab urbe abist, & de recreata valetudine, ut in superiore, agat. Sic enim supra, *ipse melior suo, primam valetudine, quam intermissis exercitationibus amiseram.* Hic autem, *peto a te ne me pater, oblivione tua, varius ad te scribere quam solebam, sed aut gravitate valetudinis (qua tamen jam paululum vider levavi) aut quod absum ab urbe, ut qui ad te proficiscantur, scire non possim.* Videtur propius accessisse Torquatus: quia ait, *scis sciam quid agas, & uti futurus sis: ut quo veniam scire possim.* Et

Et videtur ei Cæsar ignovisse: quia ait, *ne eos a quibus recipitis, vereri debet, nec eos quis adprovisi.*

M. Cicero Papirio Pato S. D.

IX. 19. *Tamen a malitia*] Jam Cæsar quartum Romam reverterat, id est ex Africa. Narrat quemadmodum Balbus, qui cum Cæsare inde venerat, reela a porta domum suam venerit. Videturque Cicero in urbem redisse, credo propter Cæsaris adventum, cum ex verbis his, tum ex iis que sequuntur, *sed si me expediero, ut in ista loca venire possim, non committam ut te sero a me certiore factum puser.*

M. Cicero M. Mario S. D.

VII. 3. *Persepe*] Reddit rationem cur ante ad Pompejum venerit, postea eum reliquerit. Scripta videtur confecto bello Africano: quia ait, *discessi ab eo bello in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquat insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Judam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria.* Innuat autem Catonem, qui hoc bello sibi mortem confecerat. Videtur eodem tempore in urbe scripta quo superior, quia ait, *Ego si que volo expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo.*

M. Cicero Papirio Pato S. D.

IX. 17. *Non tu homo*] Respondet quid de agris futurum speret, quos divisurum militibus suis Cæsarem fama erat. Itaque ait, *Peperenti quidem agrum & Cæpenatem mittimus. His non longe abest a Tusculano: nihil tamen minus.* In urbe autem esse videtur cum Cæsare: quia ait, *Hoc tamen scio, non modo me, qui consilii non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit.* Apparet præterea hoc anno scriptam esse: quia ait, *de luero prope quadriennium vivimus.* Si quidem hic erat quartus belli civilis annus.

M. Cicero S. D. Papirio Pato.

IX. 20. *Dupliciter*] Romæ se esse si-

gnificat, cum ait, *mane salutamus domi & bonos viros multos, sed tristes, & hoc lætas videtur.* Hirtio cœnam dedisse sine pavone ait. Item se non potuisse venire ad Papirium, ut confiteretur: venturum tamen, & cum eo cœnaturum.

M. Cicero Papirio Pato S. D.

IX. 23. *Heri veni in Cumanum*] Agit de conveniendo Papirio, & canendo cum eo, ut supra. Se vero venisse in Cumanum nuntiat.

M. Cicero M. Mario S. D.

VII. 4. *A. d. ix. Kal.*] In Cumanum se venisse ait, quod etiam scriptum in superiore epistola ad Papirium. Monet Marium ut se biduo aut triduo expectet, quia in epistola ad eundem, cuius initium est, *Persepe*, dixerat, *ego, si que volo expediero, brevi tempore, ut spero, videbo.* Hoc eodem tempore fingit se cum Varone in Cumanum sermonem illum habuisse, quem scripsit lib. IV. Academicorum ad Varonem.

M. T. C. Ser. Sulpicio S. D.

IV. 3. *Veheementer*] Servius Sulpicius Achajam pro consule regebat præfectus a Cæsare, antequam in Africam iret: quemadmodum scribit ad Cæcinam, *Brutum Gallie præfecit, Sulpicium Græcie.* Et ad Torquatium exultantem Athenis, & habes *Ser. Sulpicium, quem semper unico dilexisti.* Item, *Servium discessisse Athenis moleste tuis.* Consolatur eum de communibus miseris. Scripta videtur hoc tempore cum Cicero Romæ cum Cæsare esset: quia ait, *Cæsar ipse ita de te iudicat, & omnes civis sic existimant, quos lumen aliquod, extinguitur cæteris, elatore sanctitatem, prudentiam, & dignitatem suam.* Illa autem indicant Servium abesse, que sequuntur, *quod antea a tuis abes, id eo levius ferendum est, quod eodem tempore a multis ac magnis molestus abes.*

M. Cicero P. Servilio Ifaurico Pro-
col. Collegæ S. D.

XIII. 68. *Grata mihi vehementer*] P. Servilius Ifauricus, qui biennio ante consul fuit, Afiam pro consule regebat. Hoc tempore hæc epistola scripta videtur: quia Ciceronem cum Cæsare Romæ fuisse apparet, qui nunquam cum eodem per bellum civile ante fuerat, ex his verbis, *Ego ad te de reipublica sententia quam sentiam non sepe scribam, propter periculum ejusmodi litterarum. Quid agatur autem scribam sepius. Sperare tamen videor, Cæsari college vestro fove curæ, & esse, ut habeantur aliquam rempublicam, cujus consilii magni referretur te interesse: sed si tibi utilis est, id est gloriosius, Asia præfese, & istam partem reipublica male affectam tueri, &c.*

M. Cicero P. Nigidio Figulo S. D.

IV. 13. *Quærenti*] Idem dico de hac epistola ac de superioribus proximis: quod ex his verbis intelligitur, *ne mihi quicquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit. Item, obtrivimus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem. Item, ego, quod intelligere, & sentire, quia sum Romæ, & quia curo attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum. Item scripta videtur antequam Marcellus resisteretur: quia ait, *ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinabo. Neque enim nisi post Marcelli restitutionem Cicero in republica loqui cepit, ex oratione pro Marcello. Consolatur Nigidium de exilio.**

T. Cicero Trebatio S. D.

VI. 10. pag. 107. *Antea missam*] Exulabat pariter Trebatius, atque Torquatus, & Nigidius. Hinc igitur consolatur, eique operam suam pollicetur, ut illis. Quoniam autem eadem sententias ponit in his duabus epistolis ad Trebatium, quas usurpavit in iis fere quæ scriptæ sunt ad Torquatum & Nigidium, propterea eo

adducti sumus ut putaverimus eas eodem tempore scriptas esse. Sententiæ autem potissimum sunt hæc. *& ipse qui plurimum quaerit, quædam mihi delicta ad equitatem & ad verum naturam videtur, &c. Item, Neque ipse Cæsar, (ut multis rebus intelligere potui) est alienus a nobis: & omnes fere familiarissimi ejus casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant & colunt. Itaque si quis mihi eris aditus, de tuis fortunis, id est de tua incolumitate, agam per me ipse, & moliar. Itemque alia ejusmodi. Præcedit autem hæc inferiorem: quia in hac significat, se nunquam antea ad illum scripsisse: cum ait, *antea missam ad te literas. Hic autem non est Trebatius ille, ad quem Cicero scripsit lib. VII. quoniam ille Cæsari amicus fuit, hic inimicus.**

M. T. Cicero S. D. M. Marcello.

IV. 7. *Esti eo te adhuc consilio*] M. Marcellus, quia in consulatu suo Cæsari inimicissimus fuerat, & partes Pompejanas secutus erat, nec Cæsari victori supplex ire voluerat, Mitylenis morabatur. Hortatur eum Cicero, ut Romam veniat, & se Cæsari submittat. Neque enim adhuc ei Cæsar ignoverat: ex his verbis, *scilicet enim intellexi, nihil aliud esse quod ambulationem afferret ei penes quem est potestas, nisi quod vereretur ne tu illud beneficium omnino non putares.*

M. Cicero Q. Ligario S. D.

VI. 13. *Esti tali tuo tempore*] Docet Ligarium quid de salute ejus a Cæsare petenda speret. Nam & ipse, quod contra Cæsarem steterat in Africa, exulabat. Se cum Cæsare Romæ esse satis aperte in ipsa epistola ostendit.

M. Cicero Trebatio S. D.

VI. 10. *Ego quanti te faciam*] De hac epistola supra dictum est.

M. Cicero S. D. M. Marcello.

IV. 8. *Neque monere*] Iterum hortatur Marcellum ut se Cæsari submittat, sui ipsius

M. Cicero Trebatio S. D.

VI. 11. *Dolabellam*] Gratulatur Trebatio quod a Cæsare per Dolabellam restitutus sit.

M. Cicero A. Cæcina S. D.

VI. 6. *Vereor*] Cæcina scripserat librum contra Cæsarem, & ea de re exulabat. Nuntiat se brevi gratulaturum esse quod ei Cæsar ignoverit, polliceturque ea in re operam suam. Scripta est posteaquam Cæsar Marcello pepercit: quia ait, *Marcellum cui maxime succensebat, cum maxima illius dignitate restituit. Offendit præterea te Romæ cum Cæsare esse, cum ait, me amicissime quædam magis Cæsari amplectitur.*

M. Marcellus M. Ciceroni S.

IV. 11. *Plurimum*] Respondet Marcellus literis Ciceronis, quæ intercedunt: quibus Cicero gratulatus erat quod Cæsar ignovisset, & suaserat ei ut Romam rediret. Quod ex his verbis colligitur, *Res quemadmodum acta sit, vestra litera declarat. Item, gratulatio tua, &c.*

M. Cicero Curio S. D.

VII. 28. *Memini*] Curius hoc tempore morabatur Patris, urbe Achajæ, quem admodum ex epistola, cujus initium est, *M. Curius*, intelligi potest: in qua M. Curium Ser. Sulpicio Achajæ hoc tempore procol. commendat. Laudat eum quod abist ab urbe, eversa republica. De Cæsare autem, & de se, qui Romæ una esse videntur, ita ait, *ne vero nunc culpa in eo est, in cujus potestate omnia sunt. Item, cum salutationi nos dedimus amicum (que sit hoc etiam frequentius quam solebat, quod quasi avem albam videntur bene sentientem civem videre) abdo me in bibliothecam.*

Cicero Papirio Pæto S. D.

IX. 15. *Duabus*] Scripta est antequam Cæsar in Hispaniam proficisceretur (Profectus

ipsum exemplo: cum ait, *ut quod ego facio, tu quoque in animum inducas. Item, in etiam qui omnia tenet, faceret ingenis, nobilitatem vero, & dignitatem hominum, quantum ei res & ipsius causa concedit, amplectitur. Quæ verba ostendunt nondum Cæsarem ignovisse Marcello.*

M. Cicero Gallo S. D.

VII. 27. *Miser*] Scripta videtur dominante Cæsare: quia ait, *& ais fore ut te Cæsar restituat. Quia vero subjungit, ne gas me audere quod sentiam dicere, hoc anno scripta videtur, antequam loqui in republica cœpisset. Cypus rei initium fecit cum pro Marcello in senatu dixit: ex oratione ipsa.*

M. T. Cicero Ser. Sulpicio S. D.

IV. 4. *Accipio excusationem*] Adhuc Ser. Sulpicius Achajæ præerat. Nuntiat ei Cicero ut Cæsar in Senatu dixerit, se M. Marcello redeundi potestatem facere: atque ut ipse Cæsari propterea pluribus verbis gratias egerit, cum silere in perpetuum statuisset.

M. Cicero S. D. M. Marcello.

IV. 9. *Esti paucis* Hortatur Marcellum ut domum redeat. Scripta est postquam Cæsar Marcello ignovit: quia ait, *denique si fui magni animi non iste supplex victori, vide ne sit superbi, aspernari ejusdem liberalitatem. Ostendit præterea, se paucis ante diebus ad eum literas dedisse, quibus doceret quid ei faciendum esset. Fuerunt autem illa, quibus nuntiavit Cæsarem in senatu pepercisse: que non extant.*

M. Cicero Ampio Balbo S. D.

VI. 12. *Gratulor tibi mi Balbo*] Gratulatur Balbo quod a Cæsare restitutus sit. Erat in urbe Cicero cum Cæsare: quia ait, *omnia promissa, confirmata, certa & rata sunt, que ad reditum & salutem tuam pertinent. Vidi, cognovi, interfui.*

fectus est autem extremo hoc anno) item, cum idem præfectus esset moribus, (præfectus est autem postquam ex Africa rediit, auctore Diane.) Hæc autem ex his verbis intelliguntur, *quandiu hic erit noster hic præfectus moribus, parebo auctoritati tue: cum vero aberis, ad fœdus me tuas conferam.*

M. Cicero Papirio Pato S. D.

IX. 26. *Accubueram*] Eodem tempore scripta videtur quo superior: quia ait se ad eum venturum, & cum eo cenaturum, ut in superiore: cum inquit, *nihil est quod adventum nostrum eximefecat. Non multo cibi hospitem accipies, sed multijoci.* Item in utraque legis sumptuarie meminit. Supra enim, *domum si habebis, in domo alicui singulis legis sumptuarie conferam.* Hic vero, *epulam una non modo contra legem, si illa nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquantulo.*

M. Cicero Q. Ligario S. D.

VI. 14. *Me scito*] Nuntiat se pro eo supplicasse domi Cæsari. Extremo autem anno scripta est, quia ait, *Ego idem tamen cum ad 11 Kal. intercalares priores rogatus fratrum inuicem consilium meo ad Cæsarum. Intelligit autem 11 Kal. intercalares priores, ultimum diem prioris mensis, ex duobus illis quos interposuit Cæsar, se & Lepido cois. inter Novembrem & Decembrem menses, ut annum consensum ordinaret: auctore Macrobio lib. primo Saturnalium.*

M. Cicero A. Cæcinæ S. D.

VI. 8. *Cum esse*] Quia kal. Jan. præfinitæ erant a Cæsare Cæcinæ, quibus ille esse in Sicilia posset, idque ex Laïgo Cæcinæ amico Cicero audiverat, propterea, profecto in Hispaniam Cæsare, a Balbo & Oppio, qui Romæ remanserant, impetrarat, ut ultra Kal. Jan. esse posset. Quæ de re Cæcinam hac epistola certiorum facit. Monet præterea ne ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscatur: datque ei literas commendatitias, quas Furfano pro-

consuli in Siciliam profecturo reddat: quæ sequuntur.

M. Cicero T. Furfano S. D.

VI. 9. *Cum A. Cæcina*] Hæc literæ cum superioribus conjunguntur.

A. Cæcina M. Ciceroni S. D.

VI. 7. *Quod tibi non tam cito*] Excusat filium quod librum non tam cito Ciceroni reddiderit. De Asiaticæ negotiatione ita respondet, *De Asiatico itinere, quantum summa necessitas premebat, ut impetissem, feci.* Oratoris Ciceronis meminit quem scripsit ad M. Brutum hoc anno in Galliam, absolutio Catone: ex Oratore.

M. Cicero A. Cæcinæ S. D.

VI. 5. *Quotiescumque*] Respondet se legisse librum, eumque, ut ille superiore epistola præceperat, diligentissime custodire. Consolatur de exilio.

Hinc loco subungere placuit epistolas quasdam commendatitias ad Ser. Sulpicium, M. Brutum, P. Servilium, L. Acilium, qui in provinciis erant hoc anno. Quod fecimus hoc consilio, ne, cum difficilis earum dispositio esset (quia nihil præter commendationem continebant) reliquiarum superiorum historiam impedirent.

Quæ ad Ser. Sulpicium in Achaia scriptæ sunt.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. D.

XIII. 17. *M. Curvius*] Ser. Sulpicium hoc anno Achaia præfuisse, satis ante demonstravimus: huic commendat M. Curvium, qui Patris negotiabat.

M. Cicero Ser. Sulpicio S.

XIII. 18. *Non concedam*] Commendat res Attici Epiroticas.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 19. *Cum Lysonæ Patrensi*] Commendat Lysonem Patrensem.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 20. *Asclapone Patrensi*] Commendat Asclaponem Patrensem.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 21. *M. Æmilium*] Commendat domum Aviani, & rem familiarem, quæ est Sicylene.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 22. *T. Manlium*] Commendat Manlium, qui negotiatur Thespiis.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 23. *L. Cossinium*] Commendat libertum L. Cossinii.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 24. *Cum antea*] Rursus commendat Lysonem Patrensem.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 25. *Hagesaretus*] Commendat Hagesaretum Larissæum.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 26. *L. Mescinium*] Commendat negotia L. Mescinii, quæ erant in Achaia. Scriptam autem esse hoc anno hanc epistolam quo consul fuit M. Lepidus, apparet ex eo quod ait, *quod quo minore dubitatione facere possis, literas ad te a M. Lepido consule, &c.*

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 27. *Licet eodem exemplo*] Commendat rursus rem Aviani, & meminit Ser. Sulpicii filii.

M. Cicero Ser. Sulpicio S. P. D.

XIII. 28. *Esti libenter*] Commendat rursus rem Mescinii.

Quæ ad M. Brutum in Galliam scriptæ sunt.

M. Cicero Bruto S. P. D.

XIII. 10. *Cum ad te tuus Quæstor*] M. Brutus præfectus fuerat a Cæsare Gallie citeriori, eo tempore quo in Africam profectus est, teste App. & Plutarcho in Bruto. Itaque scribit Cicero ad Cæcinam lib. VI. *Brutum Gallie præfecit, Sulpicium Græcia.* Apparet etiam ex Oratore Ciceronis M. Brutum præfuisse Galliam, post bellum Africanum. Quia in eo ait, se Catone absoluto aggressum esse scribere Oratorem ad M. Brutum, qui tum erat in Gallia. Addit præterea, *Ergo ex omnibus terris una Gallia communi non ardet incendio, in qua fueris ipse te, cum in Italia luce cognosceris.* Succedit autem Bruto hoc anno 1111 Kal. Jan. Panfa. Fam. Huic Cicero commendat Varonem quæstorem, tum cum Gallie præerat.

M. Cicero Bruto S. P. D.

XIII. 11. *Quia semper*] Commendat Arpinates.

M. Cicero Bruto S. D.

XIII. 12. *Alia epistola*] Commendat Q. Sullitium Arpinatum legatum.

M. Cicero Bruto S. D.

XIII. 13. *L. Castronium*] Commendat L. Castronium.

M. Cicero Bruto S. D.

XIII. 14. *L. Titio*] Commendat Strabonem.

Quæ ad P. Servilium Iauricum scriptæ sunt.

M. Cicero P. Servilio S. D.

XIII. 66. *A. Cæcinam*] P. Servilium Istaricum in Asia pro consule fuisse ante demonstratum est. Ei commendat A. Cæcinam.

M. Cicero P. Servilio S. D.

XIII. 67. *Ex provincia*] Commendat Andronem Laodicensem.

M. Cicero P. Servilio Collegæ S.

XIII. 69. *C. Curtius*] Commendat Rem C. Curtii, quam habet cum quodam Colophonio.

M. Cicero P. Servilio Collegæ S. D.

XIII. 70. *Quia non est obscura*] Commendat T. Ampium Menandrum.

M. Cicero P. Servilio Collegæ S. D.

XIII. 71. *Multos tibi commendem*] Commendat T. Agufium.

M. Cicero P. Servilio Collegæ S. D.

XIII. 72. *Cerellie*] Commendat possessiones Asiaticas Cerellie.

Quæ ad Acillum proconsulem Sicilia scriptæ sunt.

M. Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 30. *L. Manlius*] Acilius hic proconsul erat in Sicilia, quemadmodum ex epistolis frequentibus omnibus apparet: erat autem quo tempore Cæsar dominabatur: quia in una harum epistola, cujus initium est, *cum Demetrio Mega*, ait, *ei Dolabella rogatus meo civitatem a Cæsare imperavit, qua in re ego interfu*. Ex his verbis intelligi potest, & Cæsarem obtinere hoc tempore rempublicam, & Ciceronem cum illo fuisse in gratia. Quod fieri non potuit nisi postquam bellum Africanum confectum est, & Cæsar Romam

restitit. Nam nisi post bellum Africanum Cæsarem Cicero non vidit. Huic Acilio forte successit Furfanius, de quo in epistola ad Cæcinam. Acilius autem forte is est, qui sequenti anno Ser. Sulpicio in Græciam successit. Commendat ei L. Manlium.

Cicero Acilio Procof. S. D.

XIII. 31. *C. Flavio*] Commendat Flavium.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 32. *In Alesina*] Commendat M. & C. Clodios ex Alesina civitate, quæ est in Sicilia.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 33. *Cn. Oracilio*] Commendat negotia Nafonis, quæ habet in Sicilia.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 34. *Avitum*] Commendat Lyfopenem Lilybætanum. Lilybæum autem in Sicilia est.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 35. *C. Avianus*] Commendat negotia Aviani.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 26. *Cum Demetrio Mega*] Commendat Demetrii Siculi negotia.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 37. *Hippiam*] Commendat Hippiam Calatinum. Calate autem in Sicilia est.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 38. *L. Brutius*] Commendat L. Brutium, amicum suum jam inde a quaestura sua Siciliensium.

Cicero Acilio Procof. S.

XIII. 39. *Cum familia Titurnia*] Commendat M. Titurnium.

CÆSARE DICTAT. III., DES. IV. ET COS. IV. SINE COLLEGA.

Anno ab Urbe condita, 708.

M. Cicero Leptæ S. D.

VI. 18. *Simul accepti*] Cæsar hoc anno cum Pompeji Iberis pugnavit in Hispania, cum eo extremo superiore anno Roma 27. diebus pervenisset (Appiano auctore) & in castris tertiam Diæturam iniecit, auctore Dione. Hoc igitur tempore scripsisse videtur hanc epistolam Cicero: quia ait; *De Hispaniis novi nihil. Magnum tamen exercitum Pompejum habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Partietis literarum, in quo erat, illi xi esse legiones. Præterea meminit Oratoris sui, ita, Oratorem meum taxopere a te probari vehementer gaudeo. Se Romæ esse significat, cum ait, Me Romæ tenuit omnino Tullie mea parvus: sed cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit, teneor tamen, dum a Dolabella procuratoribus exigam primam pensionem.*

M. Cicero C. Cassio S. P. D.

XV. 18. *Longior epistola*] Scripta est initio belli Hispaniensis: quia ait, *de Hispania nihil a te habet certi, nihil omnino novi.*

M. Cicero S. D. C. Cassio.

XV. 17. *Præposteros*] Scripta est eodem tempore quo superior: quia ait, *de Hispania novi nihil: sed expectatio valde magna, rumores tristiores. Pax nostra perturbata a. d. 111 Kal. Jan. profectus est. Id est, in Galliam Cisalpinam, ut M. Bruto succederet: ex epistola ad Att. Nuntiat P. Syllam mortuum. Hanc secundam esse ad Cassium epistolam indicat, cum ait, alteras habebis has breves.*

Cicero P. Dolabellæ S. D.

IX. 10. *Non sum ausor*] Dolabella erat in Hispania cum Cæsare, ex Philippica II. Scripta hæc est eodem tempore quo superior: quia ait, *te scire volo, vehementer populorum sollicitum fuisse de P. Syllæ morte, cuius ineminit in superiore.*

M. Cicero C. Cassio S. P. D.

XV. 16. *Puto te jam suppudere*] Hanc tertiam epistolam vocat: seque eam scripsisse ait antequam ab illo ne schedulam quidem acceperit. Ex quo intelligi potest, non multo post secundam esse scriptam. De spectris Catianis agit.

C. Cassius S. D. M. Ciceroni.

XV. 19. *Non mehercule*] Respondet superioribus epistolis, quibus Cicero nuntiat de Panfa, & de spectris Catianis egerat. Eodem tempore scripta est: quia ait, *in Hispaniis quid geratur vespera. Si Cæsar vincit, celestis mo expecta.*

Cicero Dolabellæ S. D.

IX. 13. *C. Suberinus*] Commendat Dolabellæ, (qui in Hispania erat cum Cæsare) C. Suberinum, quem repentinio bello oppressum esse ait in Hispania: in qua post Afranium superatum, nemo bello fore putarat.

Cicero C. Cæsari Imp. S.

XIII. 15. *Præcillum*] Cæsar in bello erat, ut puto, Hispaniensis, cum Præcillum hac epistola ei Cicero commendavit. Quoniam autem in titulo est Imp. videtur scripta post xi kal. Mart. nam eodie Cæsar Imp. appellatus est, Ategua in Hispania capta, auctore Oppio.

M. Cicero C. Cæsari Imp. S.

XIII. 16. *P. Crassum*] Commendat Cæsari P. Crassum. Eundem esse in Hispania, hinc intelligitur, quod ait, *in Hispaniam ad te maxime ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore, est profectus.*

Cicero Dolabellæ suo S. D.

IX. 11. *Vel meo*] Cicero hoc anno, mensē (ut puto) Januario, filiam amisit, quæ ex patre perierit, ut ait Pædianus in Pisonianam. Itaque Cæsar scripsit literas consolatorias ex Hispania ad Ciceronem, pridie Kal. Maji datas, ut ait ad Att. Cum autem ejus rei ignarus Dolabellæ desideraret literas Ciceronis, ipse ei hac epistola ita respondet, *Vel meo ipsius interitu mallem literas meas desiderares, quam eo casu quo sum gravissime afflictus: quem forem certe moderatus, si te haberem.* Non scribit autem aperte de obitu Tullii, quia fama jam accepisse eam putat, quemadmodum Cæsar acciperat. Quod autem addit, *sed quoniam brevi tempore, ut opinio nostra fert, te sum visurus:* item, *celeriter una futurus nos arbitror*, id ait, quia finem belli Hispaniense adeste intelligebat. Sic enim scribit ad Att. *Hirtius literas dedit Narbone xiii Kal. Maji, in quibus scriptum erat Sex. Pompejum Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam ceterorum, Cnejum fugisse nescio quo: nihil præterea novi.* Hirtius autem lib. V. tradit, Cn. Pompejum interfectum esse a Cæsare prid. Id. April. ad Dio scribit victoriam Cæsaris Hispaniensem Romæ nuntiatam esse pridie Parilia, id est x. kal. Maji.

Ser. Sulpicius M. Ciceroni S.

IV. 5. *Posteaquam*] Ser. Sulpicius ex Græcia consolatur Ciceronem de obitu filie. Certiorem se esse facturum eum de provincia ait, ubi tranquillore eum esse animo cognoverit.

M. Cicero S. D. L. Lucejo Q. F.

V. 13. *Quoniam*] Lucejus (ut ceteri) consolatus erat literis Ciceronem de obitu filie: quæ literæ intercederunt. His respondet Cicero, cum ait, *ergo & domestica severus, ut censet, & publica paulo etiam fortius fortasse quam tu ipse, qui præcipis.* Item, *ut mones, quantum parvo, me ab omnibus molestiis & angoribus abdicam.* Sic ad Att. de morte filie, *vellem tam domestica ferre possem, quam ista contemnere.*

Tullius Tironi S.

XVI. 22. *Spero ex tuis literis*] Tiro hoc tempore iterum ægrotaverat. Quantum autem intelligi potest ex xii epistolarum ad Att. mensē Majo convalescerat. Inquit enim, *Ego hic vel sine Sica, (Tironi enim melius est) facillime possem esse, ut in malis.* In hac autem inquit, *spero ex tuis literis sibi melius esse.* Item, *Ego hic crasso. Quia ipse nihil scribo.* In agris Cicero erat, Tiro Roma.

Tullius Tironi S.

XVI. 17. *Video*] Nondum firmus erat Tiro: quia ait, *Valerudo tua me valde sollicitat, sed inferri, & fac omnia: tum te meum esse, tum nihil evanulatisime satisfacere putato.* Idem autem scripsit in superiore, cum inquit, *meum es, si te curas.* Docet eum, non recte dici, *Fideliter inservio valetudini.*

Tullius Tironi S.

XVI. 20. *Sollicitat*] Sperat Tironem cito firmum fore, si diligentiam adhibuerit. Item ait, *tu poteris Kal. spectare gladiatores, posthac redire: & ita censeo.*

Tullius Tironi S.

XVI. 19. *Exspecto*] Se ait expectare literas Tironis, Tironem magis. In hac, ut in superiore, meminist. Demetrii.

Tullius Tironi S.

XVI. 10. *Ego vero cupio*] Jam firmior esse videtur Tiro: quia ait: *ego vero cupio te ad me venire: sed viam timeo: gravissime ægrotasti.* Item, *jam ad id biduum quod fueris in via, dum in Cumam venis, accedens continuo ad reditum dies quinque.* Ego in Formiano a. d. xii Kal. esse volo: ibi te ut firmum offendam, nisi Tiro, esset. Scripta est post epistolam, cujus initium est, *Video.* Quia ait, *docius te, fides tironis quod haberet.* Quod autem ait, *Pompejus erat apud me cum hoc scriberem,* videtur legendum *Pomponius.* Data est xii kal. ut puto, Jun.

Tul-

Tullius Tironi S.

XVI. 18. *Quid igitur*] Jam Tiro videtur in Tullianum venisse: quia ait, *si vero etiam Tullianum tibi profuerit, dii boni, quanto illud tibi erit amabilius.* Item, *sic bellus revertare: non modo te, sed etiam Tullianum nostrum plus amem. Item, te quando expectemus, sic ne sciam.*

M. T. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

IV. 6. *Ego vero*] Respondet epistola qua Sulpicius se consolatus est de morte filie. Jam Sulpicius decedere cogitabat e Græcia: quia ait, *sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare.* Quod idem significat etiam Sulpicius in epistola, cujus initium est, *Esse scio, prid. kal. Jun. Athenis data.* In agris esse se ostendit, cum ait, *Itaque & domo abssum & foro.*

M. Cicero M. Marcello S.

IV. 10. *Esse nihil novi*] Jam Cicero expectabat Marcellum, qui se illius consilio utrum esse rescripserat. Quod intelligitur ex his verbis, *magisque tuas literas expectare incipiebam, vel te potius ipsum.* Veretur autem ne, quamquam Marcellus redire decreverat, tamen tardius decedat: si quidem ait, *venit mihi in mentem subvereri interdum ne te delectet tarda decessio.* Scripta est autem multo post superiore illam, *Esse perperam:* quia ambas has literas ait se dedisse Theophilo liberto ejus ad eum proficiscenti. Oportet enim Theophilum post superiores illas literas in Græciam allatas Romam redisse, nunc autem ad Marcellum iterum in Græciam proficisci.

Ser. Sulpicius Ciceroni S.

IV. 12. *Esse scio*] Has literas dedit Sulpicius prid. kal. Jun. Athenis, quibus certiorem facit Ciceronem, M. Marcellum Italiam versus navigaturum, antequam confunderet, a P. Chilone esse interceptum.

L. Lucejus Q. F. S. D. M. T. Ciceroni M. F.

V. 14. *Si valet, bene est: ego valeo, sicut soleo*] Cicero in solitudine erat, mensē Junio, ut est ad Att. Ut autem Brutus consolatus est Ciceronem de morte filie, tum cum in solitudine erat, (ut est ad Att.) sic Lucejus eodem tempore eundem iterum consolatus est, ut apparet ex epistola.

M. Cicero L. Lucejo Q. F. S. D.

V. 15. *Omnis amor tuus*] Respondet superiori epistolæ, qua se consolatus est Lucejus.

P. Vatinius Imp. M. Ciceroni suo S. D.

V. 9. *Si valet, bene est, ego valeo. Si tuam constantiam*] P. Vatinius hoc anno cum imperio a Cæsare missus est in Illyricum, hac occasione, (auctore Appiano in Illyrico) cum Q. Cornificius quaestor Cæsaris pro prætor in Illyrico a M. Octavio Pompeji duce, qui se ex fuga Pharfalici prælii magna classe in illum sinum contulerat, premeretur, Gabinioque mandato Cæsaris in Illyricum cum legionibus novis profectus, ibi mortuus animo Octavio addidisset, tum Vatinius Brundisium cum aliquot navibus adversum Octavium missus est: qui victo demum fugatoque Octavio, & provincia recepta, ac Cornificio reddita, victor cum toto exercitu & classe Brundisium se recepit, ut tradit Oppius lib. IV. Has dedisse Illyricum, qui cum Octavio steterat, injurias cum Cæsare utrumque esse, confectis omnibus bellis, Illyrii timerent, ad Cæsarem legatos miserunt, qui se ut in amicitiam hodieque reciperent, peterent. Quibus Cæsar respondit, se, si tributa penderent, obsequere darent, veniam illis esse daturum. Utrumque autem pollicentibus ipsis, Vatini cum legionibus & magno equitatu ad eum missi. Hoc autem factum est, quantum ex Appiano & ex his epistolis intelligi potest, hoc anno, victis quidem Hispaniis, verum non.

nondum Cæsare Romam reverso. Qua in provincia, oblata belli gerendi occasione, cum Vatinius bene rem gessisset, atque imperator appellatus fuisset, de rebus gestis ad Senatum misit literas, petitione per has etiam literas a Cicerone ut supplicationem ea de causa sibi decerneret. Epistola data est tunc Id. Quint. Narone. Ergo ante reditum Cæsaris. Nuntiat præterea se audisse, servum ejus fugitivum esse cum Vardæis, de quo nihil Cicerō sibi mandavit: se illum inventurum, nisi in Dalmatia aufergit. Ex quo apparet eum nunc in Illyrico esse.

Cicero Varroni S. D.

IX. 8. *Esti minus*] Mittit ad Varronem quatuor libros Academicos. Apparet hanc epistolam scriptam esse hoc anno circa Id. Quint. ex epist. ad Att.

M. Cicero Sulpicio Imp. S.

XIII. 77. *Cum his temporibus*] Perique existimant in titulo hujus epistolæ scribendum esse Vatinio pro Sulpicio, atque his literis Cicerone Vatinio superiori epistolæ respondere, quod se ei lubenter supplicationem decrevisse dicat. Quibus & ipse assentiret, nisi hæc verba subsequerentur, *propterea a te peto majorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut hæc etiam in te elaboret.* Dionysius servus meus, qui meam bibliothecam multorum numerorum tractavit, cum multos libros sumpsisset, nec se impune latuum putaret. aufergit. Id est in provincia tua. Eum & M. Bollandus & multi alii Narone viderunt. Ego si hominem per te recuperavero, summo me a te beneficio affectum arbitrabor. Neque enim intelligi potest cur Cicero ad Vatinium ita scripserit, cum ille in suis literis ita nuntiasset, *dicuntur mihi servus tuus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse, &c.* Accedit, quod si ad Vatinium scripserit, non videtur verisimile ita locutum fuisse. *Non existimavi me salvo jure vestris veteris amicitia, multorumque inter nos officiorum, facere posse ut Lepidus tuo dessem, cum quo inimicitia fuerunt.* Ita que veror ne hic P. Sulpicius alter, proconsul Illyrici sit, pari cum Vatinio im-

perio a Cæsare missus. Quandoquidem Vatinius in re gesta contra Octavianum collegam habuit etiam Sulpicium. Quod intelligitur ex his verbis Oppii lib. V. *Cæsar cum cohortibus septem, quæ ex veteranis legionibus in classe cum Sulpicio & Vatinio rem gesserant, ex oppido Ruspina egressus, proficiscitur ad portum.* Quod si ita est, ergo ut Vatinius, sic Sulpicius ob rem bene gestam de supplicatione a Cicerone petierat. Ut autem Vatinii literæ extant, sic Sulpicii exciderunt: ut ad Vatinium responso desideratur, sic ad Sulpicium habetur: ut Vatinus se sine literis Ciceronis de servo ejus curaturum scripserat, sic Sulpicius de eodem servo investigando rogatur.

Cicero Leptræ S.

VI. 19. *Maculam*] Scripta est dum expectabatur Cæsar ex Hispania: quia ait, *Ego me Asture diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat.* Meminit etiam Oppii & Balbi, qui Romæ remanserant, Cæsare in Hispaniam profecto. Balbum autem ægrum fuisse, & in hac epistola ait, & ad Att. in epistola hoc tempore scripta.

M. Cicero M. Fabio Gallo S. D.

VII. 24. *Amoris quidem tui*] Judicium P. Sextii, de quo fit in hac epistola mentio, offendit eam hoc tempore scriptam esse, quia eadem de re scribit ad Att. mense Sextili, antequam Cæsar Romam venerit.

Cicero M. Fabio Gallo S. D.

VII. 25. *Quod epistolam*] Apparet scriptam esse adventante Cæsare ex Hispania: quia ait, *Magister adest civis quem putaramus.* Magistrum autem dictatorem Cæsarem intelligit. Sic in epist. ad Att. scripta mense Sextili ait, *Cæsar adest.*

Q. FABIO MAXIMO,
C. TREBONIO COSS.

Hoc anno Cæsar postquam ex Hispania

pania rediit, Consules sibi suffecit in reliquum anni Q. Fabium Maximum, & C. Trebonium. Auctore Dione.

M. Cicero Q. Cornificio Collega S.

XII. 17. *Grata mihi vehementer*] Jam Cæsar quintum & ultimum a bello Romam reverterat, id est, ex Hispaniis. Revertit autem Octobri mense, auctore Vellejo, lib. II. Q. Cornificium in provincia Syriæ finitima esse apparet: quod ait, *Ex Syria tumultuosiora quedam nobis nuntiata sunt: quæ quia tibi sunt propiora quam nobis, tua me causa magis movent quam mea.* Scripta videtur epistola, cum reverso ex Hispania Cæsare, populus Romanus variis spectaculis operam dabat: quia ait, *Rome summum ætium est, sed ita ut malis salubre aliquid & honestum negotium: quod spero fore, quia vides id curæ esse Cæsari.* Significat autem bellum Parthicum, quod parabat Cæsar antequam interficeretur. Meminit etiam Oratoris sui, cum ait, *me scito, dum tu ab sis, quasi occasionem quandam & licentiam natum, scribere audacius: & cætera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proxime scripsi de optimo genere dicendi.* Hanc autem epistolam primam esse ex iis quas ad Cornificium scripsit in provinciam, ex his verbis colligitur, *grata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis, &c.*

M. Cic. Q. Valerio Q. F. Orca Legato Propræt. S. D.

XIII. 4. *Cum municipibus*] Q. Valerius præpositus erat a Cæsare agris dividendis, credo postquam ex Hispania rediit, quia Cicero in epistola, qua commendat ei C. Curtium, ait ita, *Hoc autem tempore cum Cæsa in senatum legit.* Senatum autem supplēvisse Cæsarem, postquam rediit ex Hispania, scribit Dione. Hæc epistola commendat municipes Volaterranos, quorum agris dividendis Valerius præfectus erat.

Tom. VII.

M. Cicero Q. Valerio Q. F. Orca Legato Propræt. S. P. D.

XIII. 5. *Non molestè fero*] Commendat Valerio C. Curtium, qui possessionem habebat in agro Volaterrano.

M. Cicero C. Cluvio S. P. D.

XIII. 7. *Cum in Galliam*] Cluvius item videtur, ut Valerius, præpositus fuisse a Cæsare dividendis agris: quia ait, *Esi non sum nescius, & quæ temporaria ratio & quæ tua potestas sit, tibi quæ negotium datum esse a C. Cæsare, non judicium.* Commendat ei agrum vellealem municipii Atellani.

M. Cicero M. Rutilio S. P. D.

XIII. 8. *Cum & mihi*] Item M. Rutilius præpositus erat agris dividendis a Cæsare, ut ex ipsa epistola aperte ostendat. Commendat ei prædia Laberii.

Cicero Cornificio Collega S. D.

XII. 18. *Quod extremum*] Loquitur de tumultu in Syria excitato (ut in superiore ad eundem) cum ait, *quod mihi viator ex tuis literis intelligeret, te nihil commisturum esse temere, nec antequam scisset quo ille nescio qui Cæcilius Bassus erumpisset, &c.* Hic enim Bassus tumultuatus est in Syria, a Dione auctore. Loquitur etiam de ludis Cæsaris, cum ait, *equidem se jam obdurus, ut ludis Cæsaris nostri equisimo animo viderem T. Plancum, &c.* de quibus ludis supra diximus.

M. Cicero P. Vatinio Imp. S. D.

V. 11. *Grata tibi*] Cicero ut Sulpicio supplicationem decreverat, sic etiam Vatinio. Ut autem desiderantur literæ quibus Cicero decretam ei a se supplicationem esse nuntiaverat, sic etiam Vatinianæ, quibus Ciceroni gratias agebat. Hæc enim epistola rescripta est ad literas Vatinii, quibus ille gratias egerat, & Pompeiam uxorem ei commendaverat. Quod

M m m m autem

autem ait, *Dalmatis diu malefaciant, qui tibi molesti sunt: sed tamen, ut scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas*, offendit, Vatinius ex Illyrico iantum, cum eas literas scripsit, in Dalmatiam profectus esse, quod a Dalmatis la-cessetur: speratque res Dalmaticas ac-cessione futuras Illyricæ victoriz, ob quam ei supplicatio decreta fuerat. Monet de Dionysio.

M. Curius M. Cicer. suo S. D.

VII. 29. *Si vales, bene est. Sum enim*] Data est a. d. iv. kal. Novemb. a M. Curio, qui Partis erat. Rogat Ciceronem ut Sulpicii successori se commendet, qui mense Junio ex Achaja decessit. Huic epistola respondet Cicero initio sequentis anni.

P. Vatinius Imp. M. Ciceroni suo S. D.

V. 10. *Si vales, bene est: ego quidem valeo. De Dionysio*] Data est Non. Dec. Narone. P. Vatinius, cum in Dalmatiam profectus bellum gerere cepisset, inde recedere propter frigora coactus fuerat. Petierat tamen a Cæsare ob res Dalmaticas gratias supplicationem. De ea vero adhuc non retulisse Cæsarem moleste fert. Petit a Cicerone, ut apud Cæsarem causam suam agat. Sic enim ait, *Cæsar ad hoc mihi invidiam facit. De meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert. Quasi vero non justissimi triumphi in Dalmatia res gesserim* &c. Quod autem addit, *Ego post supplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus sum*, intelligitur post supplicationes de rebus Illyricis. De Dionysio se nihil adhuc extricare respondet. In Illyricum vero recessisse ostendit, cum ait, *quod me frigus Dalmaticum, quod illic eiecit, etiam hic refugerat*. Item, *indigneque oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus*.

Cicero Dolabellæ S. D.

IX. 12. *Gratulor Baiti vestris*] Dolabella ad Bajas erat, ac orationem pro-De-

jotaro a Cicerone requisierat, quam dixit Cicero domi apud Cæsarem ex Hispania revertum. Quod ex his verbis orationis intelligitur, *Non dubito quin Deiotarus tuis literis, quorum exemplum legi, quas ad eum Tarracone desisti, se magis etiam crederit*. Est enim Tarraco urbs Hispaniæ. Ad eum orationem hanc se mittere ait. Et ipse Cicero rusticari videtur, cum ait, *Orationem pro Deiotaro, quam requerebas, habebam mecum: quod non putaram*. Cæsarem porro cum Dolabella ad Bajas fuisse hoc anno, post tercia Saturnalia, id est, xii kal. Jan. intelligitur ex epistola ultima lib. XIII. ad Att.

C. JULIO CÆSARE V,
M. ANTONIO COSS.
Anno ab Urbe condita, 709.

Cicero Curio S. D.

VII. 30. *Ego vero jam te nec horror*] Scripta est hæc epistola initio anni huius, ex his verbis, *In campo certe non fuisse, cum hora secunda comitiis questoris instituitis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset: Quo murtuo nunciato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis tribuitur esset auspiciatus, contentiarius habuit, consulem hora septima venutiarius, qui usque ad Kal. Jan. esset, quo erant futura mane possidit*. Hic autem fuit C. Caninius Rebilus, qui in locum Q. Maximi successit eui. Dio, Macro. Respondet epistola Curii superiori.

M. Cicero Aristo Procol. S. D.

XIII. 50. *Sumpsi hoc mihi*] Petierat Curius a Cicerone ut se commendaret successori Sulpicii: qui videtur fuisse Acilius. Itaque in superiore ad Curium epistola ita respondet, *Acilio, qui in Græciam profectus est cum legionibus, de te scripsit, eamque epistolam cum hac conjunxi*. Hæc autem epistola videtur esse quæ ad Arrium scripta est, cui commendat M. Curium. Fortasse enim appellatus est Acilius Arillus.

M.

M. Cicero Cornificio S.

X. 19. *Libentissime*] Ex superioribus ad Cornificium epistolis apparet eum fuisse cum imperio non longe a Syria provincia, & bellum Parthicum susceptum fuisse. Ex hac autem constat eum Syriam & bellum Parthicum a Cæsare obtinuisse, quod Cæsar parabat hoc anno antequam interficeretur. Hanc rem et hæc epistola gratulatur.

Cicero Curio S. D.

VII. 31. *Facile perspexi*] Hæc epistola multo post anteriorem ad Curium scripta est: quia ait, *Acilio non fuisse necesse meam curi literas, facile patior*. Hunc Acilium successorem fuisse Sulpicii intelligi potest, cum addit, *Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse*.

M. ANTONIO,
P. DOLABELLA COSS.

Cæsar col. v. Id. Mart. interfectus est, cum quinque menses Romæ post reditum ex Hispania fuisset, (auctore Vellejo) in cuius locum successus est P. Dolabella.

D. Brutus M. Bruto, & C.
Cassio S. D.

XI. 1. *Quo in statu simus, cognoscite*] M. Brutus & C. Cassius, prætores urbani, post necem Cæsaris amicus Antonii col. dissidentes Roma aberant. D. Brutus focus ejusdem conjurationis Romæ erat. Quod ex his verbis intelligitur, *Hæc vestri apud me Histiaz facti: qua mente esset Antonius demonstravit*. Postquam scilicet Nam neque provinciam mihi dare posse a-ribat, neque tuto quemquam nostrum in urbe esse. Quæ verba indicant non multo post necem Cæsaris hæc epistolam esse scriptam. Ad Att. certe scribit, M. Brutum visum esse sub Lanuvio, post prid. Id. Apr.

Tullius Tironi S. D.

XVI. 24. *Etsi mane*] Cicero rusticabatur eo tempore quo Octavius ex Apollonia ad commendam hereditatem Cæsaris Romam venit. Mandat Tironi, (quem a se, ut ait: Romam dimiserat) ut sibi pecuniam curet: & ut omnia certa sibi referibat, quid Antonius, quid Octavius, quæ hominum opinio, quid futurum putet. Addit præterea, vix teneri quæ accurat. Item Aquini fuisse Hirtium, qui tum Romæ erat cum superior epistola scripta est. Scripta autem hæc videtur post xiv kal. Maias: quia Octavius ex Apollonia Romam venit illo die, ad Att.

M. Cicero Bithynico S.

VI. 17. *Cum ceterarum*] Non est dubium quin hæc epistola extremis his bellis civilibus quibus Cicero interfuit, scripta sit: cum ita scribat, *cum ceterarum rerum causa cupio esse aliquando rempublicam constitutam*. Item quod ait, *eas qui temporibus valuerunt, eto valent, Ceteram qui valuerunt, referre videtur ad Cæsarianos: qui valent, ad Antonianos & Octavianos*. Præterea scribit ad Tironem in sequenti epistola, *ad Bithynicum scripsi*. Quod tamen an de hac epistola & de hoc Bithynico dictum sit, affirmare non auzim.

Tullius Tironi S.

XVI. 27. *Tu vero confice*] Mandat item ut pecuniam curet. Scripta est hoc tempore: quia ait, *Balbus ad me scripsit, tanta se epistola oppressum, ut loqui non possit, Antonius de lege quid egerit*. Legem autem intelligit, quam ficerat Antonius post mortem Cæsaris, qua Siculi civis Romani facti sunt. Ad Att. Adhuc etiam rusticabatur, cum ait, *licet modo rusticari*. Neque dum amicitiam cum Antonio diremet: quia ait, *ego Antonii inveteratam sine ulla ostensione amicitiam retinere sane volo: scribamque ad eum*.

Cicero Dolabellæ Col. S. D.

IX. 14. *Etsi contentus eram*] Gratula-
M m m m 2 tur

tur Cicero Dolabella consuli de rebus ab eo proclamare gessis. Intelligit autem columnam in foro Caesari mortuo erectam, quam ipse prostraverat. Scripta videtur VIII Id. Majas ex epist. ad Att. ubi ait, *epistola ad Dolabellam exemplam tibi misit. Ego ad Dolabellam VIII Id. dederam literas.*

C. Trebonius M. Ciceroni S.

XII. 16. *Si vales, bene est: ego quidem vales.* Athenas] C. Trebonius in Asiam proficiscebatur provinciam, cum has literas dedit VIII kal. Jun. Athenis. Narrat Ciceroni ut viderit Athenis filium ejus literis operam dantem. Se item audisse turbulenta quadam de republica, quae cupit esse salva.

M. Cicero C. Trebonio S. D.

XV. 20. *Oratorem meum*] Eodem tempore quo Trebonius ad Ciceronem scripsit epistolam superiorem, Cicero hanc ad illum. Mittit ad eum Oratorem suum, petit ut ad se crebro scribat, in primis: tibi Brutum viderit, quamdiu simul fuerit. M. autem Brutum intelligit, qui per hac tempora in agro Antiati erat.

M. Cicero C. Matio S. D.

XI. 27. *Nondum satis constitui*] Agit cum Matio de ludis Oclavii ab eo curatis in honorem Caesaris mortui. Scripta vero hoc tempore videtur: quia ad Att. in epistola data post xv kal. Jun. ita ait, *de ludorum apparatu Matius mihi displicet.* Item, quia in hac epistola ait, *cum in Tusculanum vosperi venissem.* Nam ad Att. scribit in Tusculanum se venturum vi kal. Jun.

M. Brutus, & C. Cassius Praet. M. Antonio Cof. S. P. D.

XI. 2. *De sua fide*] Brutus, & Cassius praetores (ut dixi) urbani cum Roma absissent, petunt ab Antonio an Roma a kal. Jun. tuto esse possint in magna ve-

teranorum frequentia, quae conventura erat. Ex quo apparet hanc epistolam ante Kal. Jun. scriptam esse.

M. T. Cicero C. Cassio S. P. D.

XII. 1. *Finem nullum facio*] Hoc tempore scripta est: quia ait, *republica a Dolabella meo praclarissimo gesta. Manabat enim illud malum urbanum, & ita corrobabatur quotidie, ut ego quidem & vobis orio diffiderem urbano.* Intelligit autem columnam eversam a Dolabella, de qua supra. Addit praeterea, *saevulae signuntur, immunitates dantur, pecunia maxime describuntur, exules reuocantur, S. C. Julia referuntur.* Item, *cujus aia refugere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus.* Quae verba indicant hanc epistolam scriptam esse post Kal. Jun. quia scribit in prima Philippica, post illum diem hanc acta esse ab Antonio. Cassius adhuc non longe ab urbe aberat: quia ait, *verum hac propediem, & multa alia coram.*

C. Matius M. Ciceroni S. P. D.

XI. 28. *Magnum voluptatem*] Respondet Matius epistolae superiori, cuius initium est, *Nondum satis constitui.* Rationem offert cur Caesaris ludos curarit, cum ait, *At ludos quos Caesaris victoriae Caesar adulescens fecit, curari.* At id ad privatum officium & ad honestatem republicae pertinebat. Addit praeterea saepe se venisse domum Antonii consulis.

M. Cicero M. Oppio S.

XI. 29. *Dubitanti mihi*] Scripta est cum Cicero proficisceretur in Graeciam: quia ait, *Dubitanti mihi de hoc tuo consilio profectiois, quod in utranque partem in mentem multa veniant: magnum periculum accessit ad tollendam dubitationem, iudicium & consilium tuum.* Item quia ait, *gravissimum iudicium de mea fide fecisti, cum post mortem Caesaris te ad meam amicitiam consulisti.* Profectus est autem in Graeciam mense Quintili, ut infra apparebit.

Cicero

Cicero Trebatio S. D.

VII. 20. *Anabilior mihi Velia*] Data VIII kal. Sext. Velia, cum in Graeciam proficisceretur. Quod & ex hac epistola & ex proemio Topicorum apparet.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 19. *Vide quanti*] Data est v kal. Sext. Rhegio. Ait se, ut primum Velia navigare ceperit, instituisse Topica Aristotelica conscribere, eumque librum Rhegio ad eum mittere.

Brutus & Cassius Praet. Antonio Cof. S. D.

XI. 3. *Literas tuas legimus*] Data est prid. Non. Sext. a M. Bruto, & C. Cassio, praetoribus urbanis, qui Roma aberant, sed tamen in Italia. Conqueruntur de minis Antonii, & de edicto quodam, quo Antonius minabatur idem supplicium optimis civibus, quod Cicero sumperat de sceleratissimis. Philipp. III.

M. T. Cicero L. Planco Imp. Cof. Def. S. D.

X. 1. *Et absui*] Scripta est postquam rediit e Graecia: quia ait, *Et absui proficiscens in Graeciam, & posteaquam de medio cursu republicae sum voce revocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui.* Reveris est autem in urbem pridie kal. Septemb. quod ex prima Philippica intelligitur.

M. T. Cicero S. D. Titio.

V. 16. *Etsi unus*] Consolatur Titium de morte filii. Difficile est autem intellectu, an impendente civili bello Caesariano an Antoniano hanc epistolam scripserit, cum scribat ita, *neque tantum hoc profectore videntur debere, quantum status ipse nostrae civitatis, & hac perturbatio temporum perditur: cum beatissimi sint qui liberati non susceperunt, minus autem miseri qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem*

bona, aut denique aliqua rep. perdidissent. Item, *hoc tamen non dubitans conscribere possim, ea miseri, parari, impendere rei publicae, quae qui reliquerit, nullo modo mihi decipius esse videatur.* Item, *non mercede quonquam auditui hoc gravissimo & pestilentissimo anno adolescentulum aut praetorem nortum, qui mihi non a diis immortalibus creptus ex his miseriis videretur.*

D. Brutus Imp. M. Ciceroni S.

XI. 4. *Si de tua in me voluntate*] D. Brutus Galliae citeriori a Caesare (audior Appiano) praefectus, in eam provinciam aliquanto post necem Caesaris profectus erat: atque in ea nunc bellum gerebat. Cum autem rem praclare gessisset, literas ad Senatum scripserat, fortasse de supplicatione. Petit a Cicerone ut suam causam in Senatu defendat. Inquit autem, *progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorum, quam cupiens militibus satisfacere, firmoque eos ad tuendas nostras res efficere.* Item, *cum omnium bellicosissimis bellum gessi, multa castris cepi, multa vastavi. Non sine causa ad senatum literas misit. Adspice nos tua sententia.* Itaque Philipp. vi. ait, *Antonius D. Brutus possit legiones Antonio & provinciam tradere? domum redire? triumphare?*

M. Cicero D. Bruto Imp. S. D.

XI. 16. *Permagis interesi*] Jam Brutus Imp. appellatus erat, ex superiore epistola. Commendat duabus epistolis Bruto L. Lamiam, praeturam petentem: credo, veritus ne altera earum intercepta periret. Hoc autem anno petit praeturam Lamia, quae aedilis fuit sub victoriam Caesaris Africanam. Inter aedilitatem autem & praeturam biennium intercedebat. Petit autem Cicero a Bruto, ut ad Lupum Romam mittat, ut equitum bis centurias, in quibus ille regnat, conficiat.

M. Cicero D. Bruto Imp. S. D.

XI. 17. *Lamia*] Eodem tempore scripta est quo superior, ut ibi dictum est. Commendat iterum ei praeturam Lamiae. M. Cicero

M. Cicero C. Caffio S. P. D.

XII. 2. *Veementer lator*] Scripta est post xiiii kal. Oct. postquam Philippicum secundum in Antonium dixerat. Senatum in Senatum venire non posse ait. Ceterum enim eum querere, eiusque initium a. d. xii. kal. Oct. a se facturum putasse. Cassius adhuc cum M. Bruto abesse ab urbe in Italia videtur: quia ait, *Quare spes est in vobis: qui si idcirco abesse ut sitis in tuto, ne in vobis quidem: sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis, velim scitis vobis. Sin id minus, res tamen publica per vos brevi tempore sua summa recuperabit.*

M. Cicero L. Planco Imp. Cos.
Def. S. D.

X. 2. *Meum studium*] L. Plancus petierat a Cicerone ut causam suam ageret in Senatu. Respondet Cicero, se id facturum fuisse, si aut tuto in Senatum aut honeste venire potuisset. Ex quo intelligi potest, hanc epistolam eodem tempore scriptam esse quo superior est.

M. T. Cicero C. Caffio S. P. D.

XII. 3. *Auget tuus amicus*] Nondum videtur Cassius in Syriam provinciam profectus, quod se, quid consilii ei det, non habere Cicero dicat. Scripta est post vi Non. Oct. quia ait, *itaque a. d. vi Non. Oct. productus in concionem a Canisio, turpissime ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conservatoribus patrie, que dici deberent de proditoribus.*

M. T. Cicero Cornificio S. D.

XII. 23. *Omniem conditionem*] Cornificius Africa hoc tempore praetor erat, quod frequentes epistolae indicant. Scripta haec est post vi Id. Oct. quia ait, *A. d. vi Id. Oct. Antonius Brundisium venerat, praefectus ubi legionibus Macedonicis quatuor, quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare.*

M. Cicero Cornificio S.

XII. 21. *C. Anicius*] Extant epistolae quaedam ad Cornificium scriptae, tum cum in Africa erat: quarum quia sedes incerta est, earum aliquot huic epistolae subjecimus. Hac ei commendat C. Anicium, legatum in Africa legatione libera.

M. T. Cicero Cornificio S.

XII. 26. *Q. Turius, qui in Africa negotiatus est*] Commendat Q. Turium, qui in Africa negotiatus erat.

M. Cicero Cornificio.

XII. 27. *Sex. Aufidius*] Commendat Aufidii negotia, quae erant in Africa.

M. Cicero D. Bruto Imp. S.

XI. 5. *Lupus, familiaris noster*] Scripta est post v Id. Decembr. quia ait, *Romam veni ante diem v Id. Decembr. Nondum videtur Antonius provinciam Galliam a populo obtinuisse: quia ait, si iste provinciam nactus eris, spem reliquam nullam video salutis. Hortatur praeterea ut Antonio resistat, & libertatem recuperet.*

M. Cicero D. Bruto Imp. S.

XI. 7. *Cum adhibuisset*] M. Antonius edixerat ut adesset Senatus frequens a. d. viii kal. Decemb. Eo die ipse non affuit, in a. d. iv kal. Decemb. discessit: adesse in Capitolio iussit: quod in templum ipse nescio qua per Gallorum cuniculum ascendit. Cum de republica relaturus fuisset, allato nuntio de legione quarta, mente concidit: effugere fellinam, senatusconsultum de supplicatione per discessionem fecit: inde paludans urbe excede amiserat fugit, cum vespere illo ipso die senatusconsultum de provinciis fecisset. Cum igitur Antonius in Galliam, quam a populo obtinerat, D. Bruti provinciam, irrupturus cum exercitu videretur, hortatur Brutum Cicero ne in salute & libertate populi Romani conservanda auctoritatem.

tatem Senatus expectet, nondum liberi. Meminit Caesaris adolescentis, qui exercitum privato consilio contra Antonium paraverat, item legionis Martiae & quartae, quae Antonium consulem reliquerant.

M. Cicero D. Bruto Imp. S.

XI. 6. *Lupus noster*] Scripta est post xiiii kal. Jan. quia ait, *Cum tribuni plebis caisissent, senatus adesset a. d. xiiii kal. Jan. habebentque in animo de praesidio eos. des. referre, quaquam statueram in senatum ante kal. Jan. non venire, tamen cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in vempubliam meritis flevetur (quod factum esset, nisi ego venissem) aut etiam, si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. Itaque in Senatum veni manu, etc.* Eo autem die in Senatum dixit tertiam Philippicam, & ad Populum quartam: in quibus D. Brutum laudavit, quod edictum fecit quo se Galliam in S. P. Q. R. potestate retenturum pollicebatur.

M. Cicero S. P. D. Cornificio.

XII. 22. *Nos hic cum homine*] Scripta & haec est post xiiii kal. Jan. quia ait, *a. d. xiiii kal. Jan. senatus frequens mihi est assensus de provinciis ab iis qui obtinerent retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset. Quod idem Cornificii causa suavis ait, ne scilicet C. Calvisio, cui Antonius Africam tradiderat, provincia cederet: Sualit autem hoc Cicero in tertia Philippica, his verbis, *senso senatum ad summam resp. pertinere arbitrat, ab iis qui provincias obtinent obtineri ex lege Julia, quoad ex S. C. cuique eorum successum sit.**

Q. Cicero Tironi suo S. D.

XVI. 27. *Misericordiam mihi orationem*] Scripta videtur hoc anno: quia reprehendit consules des. Hirtium & Panfam.

Cicero F. Tironi suo dulciss. S. D.

XVI. 21. *Cum veementer*] Cicero F.

erat Athenis cum M. Bruto & Caffio, sequenti autem anno cum Bruto proficiscitur in Macedoniam. Erat autem hoc tempore Athenis, ut in epist. Trebonii. Hoc vero tempore epistolam hanc scriptam esse apparet, quia nunquam amplius fuerit Brutus Athenis quam nunc. Eo enim Macedoniam proficiscens profectus est.

Cicero F. Tironi suo S.

XVI. 25. *Esti iusta*] Scripta videtur cum esset Cicero F. Athenis, ut superior.

Bithynicus Ciceroni S. D.

VI. 16. *Si mihi secum*] Bithynicus (ut ait Appianus) post mortem Caesaris in Sicilia praetor erat. Perit igitur a Cicerone tunc in Senatu potente, ut se absentem defendat.

A. HIRTIO,
C. VIBIO PANSIA COSS.
Anno ab Urbe condita, 710.

M. Cicero Cornificio.

XII. 24. *Ego nullum*] M. Antonius a. d. iv. kal. Decemb. cum de legione quarta nuncium in Senatu accepisset, ex urbe fugit paludatus: in provinciam Galliam cum exercitu irrupit, D. Brutum resistentem Mutinae obsedit: Cicero Philipp. III. & V. Ad Antonium deinde legatos de pace Senatus misit prid. Non. Jan. Cicero Philipp. VI. Antequam legati reverterentur, haec epistola scripta est: quia ait, *cum haec scriberem, in expectatione erant omnia. Nondum legati redierant, quos Senatus non ad pacem deprecantiam, sed ad bellum denunciantiam miserat, nisi legatorum nuncio paruisset.*

M. Cicero D. Bruto Imp. S.

XI. 8. *Eo tempore Polla*] Eodem tempore scripta est quo superior: quia ait, *omnia erant suspensa propter expectationem legatorum, qui quid egissent nihil dum nuntiabatur. Jam Hirtius & Caesar exercitum contra Antonium duxerant: itaque ait,*
De

De reliquis rebus jam a te literas expectare debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero brevi tempore societate victoria tecum copalatos fore.

M. Cicero L. Planco Imp. Cof. Def. S. D.

X. 3. *Cum ipsam Furnium*] Hortatur L. Plancum ad rempublicam & libertatem populi Romani defendendam. Scriptam autem mensè Januario esse declarat responso Planci, quæ sequetur.

M. Cicero C. Caffio S. P. D.

XII. 4. *Vellem Id. Mart.*] Jam C. Caffius in Syriam proconsul venerat. Scripta est postquam legati ab Antonio redierant: quia ait, *nihil factius Philippo & Bisone legatis, nihil fragitiosius: qui cum essent missi ut Antonio ex senatus sententia certas res nuntiarent, cum illo eorum verum nulli parvisset, salvo ab illo ad nos intolerabilia postulata restulerunt.* Dolabellam vituperari ait, quod Caffio, qui vix triginta dies in Syria fuisset, succederet.

M. T. Cicero C. Trebonio S. D.

X. 28. *Quam vellem*] Trebonius in Asia proconsul erat. Scripta est post mortem Ser. Sulpicii, qui in legatione ad Antonium obierat ex IX. Philippica. Quod ex his verbis colligitur, magnum dampnum factum est in Servio. L. Cæsar optime sentit: consules egerit, præclarus D. Brutus, egregius puer Cæsar.

M. Cicero C. Caffio S. P. D.

XII. 5. *Hicmem credo prohibuisse*] Scripta est post mortem Ser. Sulpicii, dum adhuc Brutus obsideretur: ex his hujus epistolæ verbis, *Res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur.* Parvis omnino jam copiis obsidebatur, quod magno præsidio Bononiæ tenebat Antonius. Erat autem Claterna noster Hirtius, ad forum Cornelium Cæsar, uter-

que cum firmo exercitu: magnasque Romæ Panfa copias ex delectu Italia comparavit. Hicnon adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi confiderat (ut mihi crebris literis significat) acturus videbatur. Præter Bononiæ, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus. Erat firmissima sententia, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est & restus: Ser. Sulpicii morte magnum præsidium amissimus.

Plancus Ciceroni S. D.

X. 4. *Gratissime mihi tue litera fuerunt*] Respondet epistolæ Ciceronis, cujus initium est, *Cum ipsam Furnium.* Scripta videtur Februario mensè, quia ait, *Suon in expectatione omnium verum, quid ait, Suon citiore, quid in sube Januario mensè geratur, ut sciam.* Optimo se in rempublicam animo esse ait.

M. Cicero Papirio Pato S. D.

IX. 24. *Rufum istum*] Hæc epistola extrema hieme scripta est: quia ait, *se ad cænas itare desisse molestè sero. Sparina magnum periculum summe reipublice demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum cum Favonius flaret, revertisset.* Hoc tempore ferri posse, si forte tu frigus ferre non posses. Addit præterea, quod hanc epistolam Antonianis temporibus scriptam esse probare potest, *cave existimes me, quod iocosis scribam, abscessisse curam reipublicæ: sic tibi persuadeo, ne dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei crederetis liberique sint.* Nullum locum prætermissio monendi, &c.

M. Cicero C. Caffio S. P. D.

XII. 7. *Quanto studio*] Nunciat se dignitatem ejus defendisse in senatu. Hoc autem (ut arbitror) fecit in undecima Philippica, cum bellum contra Dolabellam Caffio mandandum censuit: idem se ad Populum etiam egisse ait. Quæ tamen oratio non extat.

C. Cassius Procol. M. Ciceroni S.

XII. 11. *Si vales, bene est: ego quidem valeo.*

valeo. In Syriam] Data est Non. Mart. ex castris Tarcheis. Nunciat se accepisse exercitum a L. Murco & Q. Crispo Imperatoribus, & legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, quatuorque legiones, quas A. Alienus ex Ægypto duxit, postquam illi audiverunt quæ Romæ gererentur. Intellegit autem S. C. factum in sententiam Ciceronis undecima Philippica.

C. Afinius Pollio M. T. Ciceroni S. P. D.

X. 31. *Minime mirum*] C. Afinius Hispania præerat cum exercitu: quid sibi agendum sit, Ciceronem consulit. Data est 17. Kal. Apr. Cordubæ.

Cicero Planco Imp. Cof. Def. S. P. D.

X. 5. *Binas a te accipi literas*] Respondet epistolæ Planci, cujus initium est, *Gratissimum mihi;* & gratulatur, eum optimo esse in remp. animo: hortaturque ut persistat.

Liberalibus, id est, XVI. Kal. Apr. nec postero die fuit senatus. Quinque tribus, i. XIV. Kal. Apr. frequens fuit, decrevitque ut Mineræ Ciceronis, custos urbis, quam turbo deiecerat, restitueretur. Panfa literas Cornificii recitavit. Summa approbatio consecuta est, cum offensione Calvisii, qui Africam petebat, ut ait Cicero in Philip. III. Factum de Cornificio S. C. honorificum, ex epist.

Cicero Planco Imp. Cof. Def. S. D.

X. 6. *Quæ locutus est Furnius*] Data est XII. Kal. Apr. Hortatur Plancum, ut D. Brutum collegam suum ab Antonio Mutinæ obsidum exercitu juvet, neque pacis auctor sit, quæ postis armis ab Antonio petenda sit.

M. Cicero M. Lepido S. P. D.

X. 27. *Quod mihi pro mea summa*] Monet Lepidum, qui decreta sibi Hispania adhuc in Gallia ulteriori morabatur cum exercitu (auctore Vellejo) ne se interponat in pacificationem Antonii & senatus, de qua hoc tempore agebatur, auctore Diono. Quod idem etiam fuisse in superiori epistola Planco.

M. Plancus Imp. Cof. Def. S. D. Cof. Prætt. Tribb. Pl. S. P. Pl. Q. R.

X. 8. *Si cui forte*] Rationem affert cur non adhuc arma contra Antonium pro rep. cepit: se paratum esse vel provinciam tueri, vel ire quo resp. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque, C. Furnium legatum cum mandatis ad Senatam ante misisse ait. Cuius rei meminit Cicero in epistola cui initium est, *quæ locutus est Furnius.* Cum autem hanc epistolam scripsit, Brutus adhuc obsidebatur. Quod inde intelligi potest, cum ait, *quod præmatura denunciatio boni civis imparati quam periculosa esset, ex casu college videbam.*

Planc. Imp. Cof. Def. Ciceroni S. D.

X. 7. *Plura tibi*] Hæc epistola cum superiore conjuncta est: quia ait se brevioris esse, quod publicis literis omnia persecutus sit.

Cicero Planco Imp. Cof. Def. S. D.

X. 10. *Est factus ex Furnio*] Respondet superiori epistolæ Planci, cujus initium est, *Plura tibi.* Gratas literas ejus senatus fuisse ait: hortatur ut in suscepta sententia persistat. Data est IV. Kal. Apr. antequam prælium ad Mutinam fieret. Quod ex his verbis cognoscitur, *quomobrem nunquam uno in prælio omnis fortuna veip. disceptat: quod quidem, cum hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore, &c.*

M. Cicero Planco Imp. Cof.
Def. S.

X. 12. *Esti resp. causa*] Data est 111. Id. Apr. Respondet literis quibusdam Planci, quæ interierunt: alias item literas Planci ad Senatum, quæ non extant, recitatas fuisse ait. Se pro Plancio VII. VI. v. Id. Aprilis in Senatu cum Servilio & Titio Tribunis pleb. qui S. C. intercesserant, contendisse ait.

M. Cicero Cornificio.

XII. 28. *Affonior tibi*] Scripta est hoc tempore, cum ambo consules ad Mutinam erant: quia ait, *Senatus sepius pro dignitate tua appellaretur, si absentibus consulis unquam nisi ad rem novam cogere*. Hoc autem idem scripsit etiam in superiore ad Plancum epistola, cum Senatum absentibus consulibus a pratore urbano Cornuto habitum esse dixit.

M. Cicero Cornificio.

XII. 29. *Non modo tibi*] Commentat res L. Lamie. Scripta hoc anno videtur: quia ait, *quoniam erat nobis dictum, te existimare alicui S. C. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam assuisse, qui omnino consulibus illis unquam assuis scribendo: deinde omnia tui falsi S. C. deferuntur*. Intelligit autem consules Antonium & Dolabellam.

M. Cicero C. Cassio S. P. D.

XII. 6. *Qui status verum fuerit*] Scripta est paulo ante quam ad Mutinam pugnaretur: quia ait, *res, cum hæc scriberem, erat in extremum adducta discrimen*. Brutus enim Mutinæ viæ jam sustinebat.

Ser. Galba. M. Ciceroni S.

X. 30. XVII. Kal. Maji] Data est a. d. XII. Maji, ex castris. Nunciat rem bene gestam cum Antonio.

Plancus Imp. Cof. Def. Ciceroni
S. P. D.

X. 9. *Nihil me tibi temere*] Post VI. Kal. Majas scripta est, tum cum Plancus properaret in Galliam citeriorem, ut subveniret Decimo Mutina obfesso; ait enim, *exercitum a. d. VI. Kal. Majas Rhodanum traieci: ipse, si a Lepido non impediatur, celeritate satisfaciem: sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam*. Copias adduco & genere & numero & fidelitate firmissimas. In hanc sententiam in epistola etiam cuius initium est, *Immortales*, scripsit, *Cum Rhodanum copias traiecessim, ipseque iter Mutinam dirigerem, de prælio factio, Brutoque & Mutina obsidione liberata audivi*.

D. Brutus M. Ciceroni S. D.

XI. 9. *Pausa amissa*] Data est IV. Kal. Maji ex castris Regii. D. Brutus obdione liberatus mortuos consules nunciat; pollicetur se datum operam ne Antonius in Italia commoretur: rogat ut Lepidum, Agnium, Plancum confirmet, de quorum voluntate erga remp. dubitabat.

M. Cicero Cornificio.

XII. 25. *Liberalibus*] Scripta est post consules ad Mutinam interfectos: quia ait, *Hirtium quidem & Passiam, collegas nostros, homines in consulatu resp. salutaris, alieno sane tempore amissus, resp. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata*.

D. Brutus M. Ciceroni S. D.

XI. 10. *Non mihi remp.*] Data est 111. Non. Maji ex castris, Dertone. Nunciat ut Antonius omne genus hominum arripiendo, satis magnum numerum effecerit, ut cum eo Ventidius ad Vada se conjungeret. Antonium aut ad Lepidum se collaturum, aut rursus se in Etruriam recepturum.

D. Brutus Imp. Cof. Def. M.
Ciceroni S. D.

XI. 11. *Eodem exemplo*] Data est prid. Non. Maji ex castris, finibus Statiellensium. *In itinere est* (inquit) *Antonius, ad Lepidum profectus: Ne de Plancio quidem adhuc spem abiecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me incidere. In quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat*.

C. Cassius Procof. M. Ciceroni
S. D.

XII. 12. *Si vales, bene est: ego quidem valeo*. *Legi tuas literas*] Rogat ut se & Murcum & Crispum imperatores, qui sibi exercitum tradiderunt, militesque ipsos sua auctoritate defendat atque ornet. Se audisse ait, Dolabellam, qui nefarie Trebonio occiso Asiam occupavit, in Ciliciam venisse cum suis copiis. Itaque se item in Ciliciam profecturum. Data est Non. Maji, ex castris.

Plancus Ciceroni S. P. D.

X. 11. *Immortales ago tibi gratias*] Respondere videtur epistola Ciceronis, cuius initium est, *Esti resp. causa*: qua Cicero scripserat, quantum contentionem pro ejus dignitate susceperat. Nunciat se, audito Mutinensi prælio, in Allobrogibus constitisse: audivisse autem VI. Kal. Majas, supra diximus. Se paratum esse ait, ut quoquo modo possit resistat Antonio, si in Galliam se contulerit.

Cic. Planco Imp. Cof. Def. S. D.

X. 14. *O gratiam famam*] Data est 111. Id. Maji. Respondet epistola superiori Planci, cuius initium est, *Nihil me tibi temere*. Hortatur eum ut sulum Antonium persequatur.

M. Cicero D. Bruto Imp. S. D.

XI. 22. *Cum Ap. Claudio*] Commen-

dat Bruto Ap. Claudium, qui se cum Antonio conjunxerat, rogatque ut eum sua auctoritate servet incolumentum.

Plancus Imp. Ciceroni S. D.

X. 15. *His literis scriptis*] Nunciat se, in Isara flumine, quod est in finibus Allobrogum, ponte uno die facto exercitum a. d. IV. Id. Maji traduxisse, fratrem cum equitum quatuor milibus prid. Id. Maji L. Antonio præmisso cum equitibus ad forum Julium obviam misisse: ipsius maximis itineribus cum quatuor legibus expeditis, & reliquo equitatu, subsecuturum.

Plancus Imp. Ciceroni S. D.

X. 17. *Antonius Id. Maji*] Nunciat Id. Maji Antonium ad forum Julium venisse, Ventidium bidui spatio ab eo abesse, Lepidum ad forum Voconii castra habere: ibi se expectare constituisse.

Cicero Planco S. D.

X. 16. *Nihil post boninum memoriam*] Literas quasdam Planci in Senatu recitatas esse, casque gratissimas senatui fuisse, deque his S. C. factum esse in sententiam suam ait. *Suadet præterea ut in rebus agendis consilium senatus non petat, sed ipse sibi sit senatus*. Nondum videtur Antonius se conjunxisse cum Lepido.

M. T. Cicero S. P. D. Cornificio.

XII. 30. *Itano*] Scripta est hoc tempore: quia ait, *urbis senatus consulibus amissis*. Item, *cum Passia mortem ignoraret, scripsisti que per nos ab eo consecui te posse ambulare*. Item, *se vehementius non laboramus, quia profugato bello, ac post sublato, renovatum bellum gerere conamur*.

M. Cicero D. Bruto Imp. S. D.

XI. 18. *Esti ex mandatis*] Data est XII. Kal. Jun. De bello renovato Antonii agit, his verbis, *evenit cum te incluso spem maximam omnes habituros in tua virtute florente Antonio: quis erat qui quinquam*
N n n n 2 rias-